

DEVIZE IN KNJIGE

Med najtežavnimi vprašanji današnjega knjigotrštva je nabava knjig in revij. Z letom 1942 je prenehalo dobavljanje inozemskega tiska popolnoma, potem ko je že prej bilo omejeno samo na literaturo osmih držav. K temu so se po osvoboditvi zaradi ustanovitve vrste novih znanstvenih ustanov in industrijskih podjetij potrebe močno povečale, čeprav se je z druge strani skrčil krog privatnih interesentov za tujo knjigo in revijo. Toda pomanjkanje deviz vse do danes močno ovira izpolnitev potreb, ki so nastale z izpadi med vojno in v prvih letih po vojni v starih in v na novo ustanovljenih knjižnicah.

Država je skušala skladno z občo organizacijo dela in investiranja doslej na tri načine zadovoljiti potrebam, ki so vsak dan večje in občutnejše, saj trpita zaradi pomanjkanja zadostne strokovne literature neposredno naša produkcija in organizacija industrijskega obratovanja.

Do 1947 ni bilo nabavljanje inozemskega tiska vezano na nikakršno sistematično urejanje in podporo države, temveč je bilo samo pod kontrolo, kolikor jo predpisuje zakon o tisku, ki zahteva, da predloži uvoznik vsak uvoženi tisk v treh izvodih Notranjemu ministrstvu FLRJ zaradi odobrenja. Ker pa v tistem razdobju še niso bile vzpostavljene redne trgovske zveze z večino tujih držav, nabava po trgovskem posredovanju praktično ni bila mogoča. Najnужnejša dela so prišla v državo po najrazličnejših drugih poteh, kakor jih je znal interesent odkriti in izrabiti.

Redno trgovsko poslovanje je začela šele leta 1946/47 Jugoslovenska knjiga, ki je obdržala monopolni položaj za vso državo do leta 1949. Knjige naj bi se nabavljale po strogem načrtu iz deviz, ki jih ji je stavila v ta namen država na razpolago.

Toda izkazalo se je, da je strogo centralizirani nabavni sistem preokoren, vedno bolj so se množile potrebe in v letu 1949 sta dobili še LR Hrvatska in LR Slovenija svoji uvozni knjigotrški podjetji — Znanstveno knjižaro in Državno založbo Slovenije. Za nabavo tujih knjig in revij namenjene devize so bile vključene v republiške plane in naj bi omogočile načrtno kritje potreb vseh znanstvenih ustanov in podjetij. V načrtih odobrene množine deviz bi tem potrebam sicer skopo vendar zadostovale. Ker so pa bile vnesene knjige in revije, ne glede na njihovo vsebino, med predmete široke potrošnje, so prišle do deviz samo iz viškov. Zato tudi ni bila razpoložljiva za tisk nikoli polna mera v načrtu odobrenih deviz. Zadovoljiti smo se morali z največ 25 %. Posledica je bila, da niso bile zamašene stare vrzeli in so nastajale po knjižnicah nove.

Zato so se interesenti kakor uvozniki lani julija kar oddahnili, ko je prišlo do sprostitve deviz, čeprav so bili močno prizadeti s postavitvijo realnih kurzov, ki so že tako drago tujo knjigo šestkrat podražile. Bilo je videti, da se bodo z normalno nabavo deviz preko obračunskih mest normalizirali pogoji nabave knjig, saj je bila s tem dana možnost ustvariti tudi sortimentne knjigarne tujih knjig, ki so bile z letom 1945 povsem izginile. Ohrabrujoče je deloval pri tem še pri-

stop Jugoslavije k Unesco konvenciji, po kateri se je odrekla država vsakim carinam na znanstveno in strokovno literaturo.

Pokazala se je možnost, da bi postavili v naše knjigarniške sortimente tudi komisijske zaloge tujih založb, kar bi bilo spričo tega, da naša podjetja kreditno ne zmorejo opravljati nalog vele-sortimentov, ker je zato tudi njihov trg preslaboten, tudi za interese najboljše rešitev, saj bi si kupci zaželele knjige pred nakupom lahko ogledali. Pobudo je dala temu stalna razstava tuje strokovne literature na Tehnični visoki šoli v Zagrebu, kjer razstavlja vrsta nemških pa tudi nekaj francoskih in angleških založb.

Toda gospodarski ukrepi v začetku oktobra so povsem spremenili sliko. Izredno znižane devizne kvote, ki pridejo na trg preko obračunskih mest, so pognale notranje devizne kurze v vrtoglave višine. Danes se sučejo obračunski kurzi sedem- do devetkrat nad mednarodnim borznim tečajem dinarja in seveda je zrasla s tem cena tujemu tisku v astronomske sume, ki jih večina znanstvenih ustanov in podjetij sploh ne zmore. O prodaji privatnikom in o ustvaritvi sortimenta pa sploh ne more biti govora.

Za ilustracijo naj služi samo tale račun. Mednarodni borzni tečaj avstrijskega šilinga je 14 din. V avstrijski menjalnici dobimo za 100 din cca. 5 šilingov. Za nabavo knjig kupljeni obračunski \$, to je 26 šilingov, pa stoji na srednjem tečaju 1940 din ali cca. 75 din za šiling. Kaj se to pravi, nam je takoj jasno, ako upoštevamo, da stane povprečna leposlovna knjiga Zoollayeve založbe 90 šilingov ali 6750 din, cene znanstvenim in strokovnim knjigam pa rasto od 120 šilingov navzgor. Zato ni nič čudnega, ako pride na

primer cena za Handbuch der Röntgenologie v 4 zvezkih nad 370.000 din in podobno.

Pri tem se je pokazala še druga poslovna težava. Zaradi premajhnega dotoka clearinških deviz pridejo devize, po katerih je posebno povpraševanje, n. pr. DM, Schil., SFr., £, le redko na trg, največ enkrat, dvakrat na mesec. Interesenti se tedaj navadno predražijo in dražbo zdrži pač samo tisti, ki razpolaga z velikimi krediti in mu cena devize ne pomeni nič. Tako je zdražilo n. pr. neko podjetje v enem dnevu USA \$ od 1200 na 2000 din, ker je potrebovalo neke drobne uvožene predmete za svoj produkcijski postopek; predstavnik je tedaj izjavil, da gre tudi na 5000 din za \$, ker se to pri ceni njihovega izdelka ne bo nič poznalo. Pri takih nakupih seveda knjige ne morejo konkurirati. Zato se često dogodi, da nakupovalec po 2-3 mesece ne more kupiti deviz, ki jih knjigarna potrebuje.

To stanje je sicer nekaj malega popravila pomoč MSA, ki je omogočila vsaj nabavo ameriških izdaj po še kar znosni ceni normalnega tečaja. Vendar sta pri tem dve neprijetnosti. V MSA niso vključene vse ameriške založbe, temveč samo majhen odstotek — 112 založb. In med temi pogrešamo posebno vrsto založb znanstvene literature, saj niso vključene niti univerzitetne založbe Yale, Harlow ali Van Nostrand i. pd. Druga težava obstoji pa v tem, da so naše knjižnice in znanstveni kader pretežno orientirani na nemško ali francosko pisano literaturo ter zato še kar naprej zevajo izpadi celega desetletja po naših knjižnicah.

Pa bi kdo dejal, zakaj si ne ustvarite lastnih deviznih sredstev s prodajo naših knjig inozemstvu. Tudi to bi bila pot, vendar je zelo pičila, kajti tuji in-

teresenti so predvsem razne znanstvene ustanove in največ njih potreb krijejo naše ustanove neposredno z zamenjavo. Zdi se mi, da je to tudi gospodarsko najboljši račun, ker ustanova pri zamenjavi ni dolžna, da se drži prodajne cene. Naše knjige pa pridejo preračunane v tuje valute smešno poceni. Saj stanejo naše najdražje knjige, preračunane po normalnem kurzu, navadno toliko kakor kakšen roman srednje izdelave in ljudske izdaje (v polusnje vezana »Vojna in mir« 2 dela pride na 5 §, medtem ko stane ameriška skrajšana v 1 zvezek izdaja na srednjefinem papirju, v platno vezana 6 §).

Imamo vendar nekaj izdaj, po katerih bi bilo tudi zunaj večje povpraševanje. Vzemimo, da jih izvozi knjigarna. Po obstoječih deviznih predpisih ji ostane 5 % iztrženih deviz, če so izvožene knjige tuja izdaja, in 20 %, če so njene lastne založbe. Denarno pomeni tudi to za njo lahko precej zaslužka, ako te devize proda po obračunskem kurzu, toda vsote v devizah so tako majhne, da pri nabavljanju tuje literature nič ne pomenijo, še manj, da bi mogle biti regulativ pri ceni inozemskih knjig.

Zaradi takega deviznega stanja je danes nabava inozemskih knjig prav tako v zagati, kakor je bila leta 1949, le s to razliko, da so imele ustanove tedaj zadosti dinarjev, pa zanje deviz niso dobile, danes pa s svojimi sredstvi deviz plačati ne morejo.

Zato je nujno, ako nočemo, da se bo z izpadom knjig povzročena škoda iz leta v leto večala, da se omogoči za nabavo knjig nakup deviz po uradnem tečaju. Skopo merjeno bi krilo vse nujne potrebe naših znanstvenih ustanov in podjetij pa še strokovnjakov v Sloveniji borih 50.000 §, seveda v pravih valutah.

B. P.